

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

رشته علوم اجتماعی - گرایش جامعه‌شناسی

عنوان:

نگرش دینی و سبک‌زندگی

(بررسی رابطه بین نگرش دینی و سبک‌زندگی دانشجویان دانشگاه گیلان)

از:

فریبا میری‌پورفرد

استاد راهنما:

دکتر رضا معصومی راد

استاد مشاور:

ابراهیم قاسمی روشن

مهرماه ۱۳۹۲

تقدیم به

الله

که تنها بهانه‌ی بودن من است

و

به پدر عزیزم،

به مادر مهربانم

و

به خواهر و برادران نازنینم

تقدیر و شکر

راہنمائی اساتید کرامی

جناب آقای دکتر رضا معصومی راد و جناب آقای ابراہیم قاسمی روشن

راد انجام این تحقیق

ارج می‌نم و از ایشان سپاسگزارم

نگرش دینی و سبک زندگی (بررسی رابطه بین نگرش دینی و سبک زندگی دانشجویان دانشگاه گیلان)
فربا میری پور فرد

در این پژوهش ارتباط بین نگرش دینی و سبک زندگی در بین دانشجویان دانشگاه گیلان بررسی شده و علاوه بر آن رابطه بین سرمایه فرهنگی و سرمایه اقتصادی و نگرش دینی و سبک زندگی را مورد مطالعه قرار گرفته است. روش انجام تحقیق، پیمایشی و برای گردآوری داده ها از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. حجم نمونه براساس فرمول کوکران ۳۷۲ نفر از بین کل دانشجویان دانشگاه گیلان تعیین شده و نمونه گیری به روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انجام گرفته است. در این تحقیق نگرش دینی در ۴ بعد «اعتقادی»، «عاطفی»، «پیامدی» و «مناسکی» مورد سنجش قرار گرفته است و سبک زندگی نیز در سه بعد مصرف فرهنگی، مدیریت بدن و اوقات فراغت اندازه گیری شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که بین نگرش دینی و سبک زندگی همبستگی منفی وجود دارد، یعنی هرچه سطح دینداری دانشجویان بالاتر است سبک زندگی آنها به معیارهای سبک زندگی سنتی بیشتر گرایش داشته و از سبک زندگی مدرن فاصله بیشتری دارد. همچنین، سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی با نگرش دینی دانشجویان رابطه ی منفی دارد؛ یعنی هرچه سرمایه اقتصادی و فرهنگی افراد بالاتر است سطح دینداری آنها پایین تر می باشد. و در آخر اینکه سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی با سبک زندگی افراد رابطه ی معنادار و مثبت دارند؛ بطوری که هرچه سرمایه اقتصادی و فرهنگی افراد بالاتر می رود سبک زندگی آنها مدرن بوده و گرایش به خاص بودگی و تمایز در آنها بیشتر مشاهده می شود.

واژه های کلیدی: نگرش دینی، سبک زندگی، سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی، دانشجویان دانشگاه گیلان

Abstract

**Religious attitudes and lifestyle(the relationship between Religious attitudes and Lifestyle University of Guilan students)
Fariba Miripour Fard**

In this study, the relationship between religious attitudes and lifestyle among students of University of Guilan investigated. In addition, the relationship between cultural capital and economic capital and religious attitudes and lifestyle has been studied. The survey method was used and data collection was conducted using a questionnaire. Using Cochran's formula the sample size was estimated at 372. In this study, religious attitudes has been evaluated in four dimensions namely "believe", "emotional", "consequences" and "ritual". And lifestyle is measured in three dimensions of cultural consumption, body management, and leisure. The results indicate that there is a negative correlation between religious attitudes and lifestyle. The higher level of student's religious life, they tend to have more traditional lifestyle and more distanced from the modern life style. Also, the economic capital and cultural capital has a negative relationship with students' religious attitude; the higher people's economic and cultural capital the lower level is their religion. Finally, economic capital and cultural capital are positive and significant relationship with lifestyle. So that, whatever the economic and cultural capital goes up, their lifestyle tends to be modern and they tend to be more specific and distinctive.

Keyword: Religious attitudes, Lifestyle, Economic Capital, Cultural Capital, University of Guilan, Students.

فصل اول: کلیات تحقیق ۱

۱-۱- مقدمه ۲

۲-۱- بیان مسئله ۳

۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق ۴

۴-۱- اهداف تحقیق ۵

 ۱-۴-۱- هدف اصلی ۵

 ۲-۴-۱- اهداف فرعی ۵

۵-۱- سوالهای تحقیق ۵

 ۱-۵-۱- سوال اصلی ۵

 ۲-۵-۱- سوالهای فرعی ۶

۶-۱- کلیات روش تحقیق ۶

۷-۱- قلمرو تحقیق ۶

۸-۱- محدودیت های تحقیق ۶

۹-۱- سازماندهی تحقیق ۷

فصل دوم: مبانی نظری و بررسی پیشینه تحقیق ۸

۱-۲- مقدمه ۹

۲-۲- مبانی نظری تحقیق ۹

 ۲-۲-۱- بررسی نظریه های جامعه شناختی در حوزه دینداری ۹

 ۲-۲-۱-۱- نظریه دینی دورکیم ۹

 ۲-۲-۱-۲- نظریه تفهیمی وبر ۱۰

 ۲-۲-۱-۳- نظریه مارکس درباره دین ۱۱

 ۲-۲-۱-۴- رویکرد کارکردگرایی اسمیت ۱۱

 ۲-۲-۱-۵- رویکرد کارکردگرایی براون ۱۲

 ۲-۲-۱-۶- رویکرد نئوکارکردگرایی یهنگر ۱۲

 ۲-۲-۱-۷- نظری جامعه شناسی شناخت برگر و لاکمن ۱۲

 ۲-۲-۱-۸- گرهارد لسنکی ۱۳

 ۲-۲-۱-۹- الگوی دینداری گلاک و استارک ۱۴

 ۲-۲-۲- بررسی نظریات سبک زندگی ۱۵

 ۲-۲-۲-۱- کارل مارکس ۱۵

 ۲-۲-۲-۲- گنورگ زبیل ۱۶

 ۲-۲-۲-۳- تورشتاین وبلن ۱۷

 ۲-۲-۲-۴- ماکس وبر ۱۸

 ۲-۲-۲-۵- گافمن ۱۸

 ۲-۲-۲-۶- جورج هربرت مین ۱۹

 ۲-۲-۲-۷- آنتونی گینز ۱۹

- ۴۵..... ۲-۲-۴- متغی سن
- ۴۶..... ۳-۲-۴- متغی وضعیت تأهل
- ۴۷..... ۴-۲-۴- متغی تحصیلات
- ۴۷..... ۵-۲-۴- متغی تحصیلات پدر
- ۴۸..... ۶-۲-۴- متغی تحصیلات مادر
- ۴۹..... ۷-۲-۴- متغی هزینه های زندگی
- ۵۰..... ۸-۲-۴- متغی رتبه اقتصادی
- ۵۱..... ۹-۲-۴- شغل پدر
- ۵۲..... ۱۰-۴-۲- شغل مادر
- ۵۳..... ۳-۴- شاخص های توصیفی متغیرهای تحقیق
- ۵۳..... ۱-۳-۴- نگرش دینی
- ۵۴..... ۲-۳-۴- سبک زندگی
- ۵۴..... ۱-۲-۳-۴- اوقات فراغت
- ۵۶..... اوقات فراغت عام‌نانه
- ۵۷..... اوقات فراغت مشارکتی
- ۵۸..... اوقات فراغت فرهنگی
- ۶۰..... ۲-۲-۳-۴- مدییت بدن
- ۶۱..... ۳-۲-۳-۴- مصرف فرهنگی
- ۶۱..... برای دین تلوزیون چه موضوعاتی بیشتر از بقی انتخاب می‌شود؟
- ۶۳..... برای شریین رادی چه موضوعاتی بیشتر از بقی انتخاب می‌شود؟
- ۶۴..... برای دین فم چه موضوعاتی بیشتر از بقی انتخاب می‌شود؟
- ۶۵..... برای شریین موسیقی چه موضوعاتی بیشتر از بقی انتخاب می‌شود؟
- ۶۶..... در استفاده از اینترنت چه موضوعاتی بیشتر از بقی انتخاب می‌شود؟
- ۶۷..... برای دین ماهواره چه موضوعاتی بیشتر از بقی انتخاب می‌شود؟
- ۶۸..... برای مطالعه کتاب چه موضوعاتی بیشتر از بقی انتخاب می‌شود؟
- ۶۹..... برای مطالعه مجله چه موضوعاتی بیشتر از بقی انتخاب می‌شود؟
- ۷۰..... برای روزنامه خواندن چه موضوعاتی بیشتر از بقی انتخاب می‌شود؟
- ۷۱..... تعین گراشات در مصرف فرهنگی
- ۷۱..... ۳-۳-۴- سرمای فرهنگی
- ۷۲..... ۴-۳-۴- سرمای اقتصادی
- ۷۳..... ۴-۴- تحلیل داده ها متناسب با فرضیه های تحقیق
- ۷۳..... ۱-۴-۴- فرضی اصی
- ۷۳..... ۲-۴-۴- فرضی های فرعی
- ۷۴..... ۱-۲-۴-۴- بررسی رابطه بین نگرش دینی و اوقات فراغت
- ۷۴..... ۲-۲-۴-۴- بررسی رابطه نگرش دینی و مدییت بدن
- ۷۴..... ۳-۲-۴-۴- بررسی رابطه نگرش دینی و مصرف فرهنگی
- ۷۵..... ۴-۲-۴-۴- بین سرمای اقتصادی و نگرش دینی رابطه وجود دارد
- ۷۵..... ۵-۲-۴-۴- بین سرمای فرهنگی و نگرش دینی رابطه وجود دارد

۶-۲-۴-۴- بنی سرمایه اقتصادی و سبک زندگی رابطه وجود دارد ۷۵

۶-۲-۴-۴- بنی سرمایه فرهنگی و سبک زندگی رابطه وجود دارد ۷۶

۷۷..... فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات تحقیق

۱-۵- مقدمه ۷۸

۲-۵- خلاصه نتایج ۷۸

۱-۲-۵- یافته های توصیفی ۷۸

۲-۲-۵- یافته های تحلیلی ۷۹

۱-۲-۲-۵- بحث در مورد فرضی های فرعی ۷۹

۲-۲-۲-۵- بحث در مورد فرضی اصلی ۸۰

۴-۵- پیشنهادات تحقیق ۸۱

فهرست منابع و مآخذ ۸۲

فهرست جدول ها

۳۵	جدول ۱-۳- نمونه گویی.....
۳۷	جدول ۲-۳- مقدار آلفای کرو نباخ برای بخش های پرسشنامه.....
۳۹	جدول ۳-۳- تعریف عملیاتی بعد اعتقادی نگرش دینی.....
۴۰	جدول ۴-۳- تعریف عملیاتی بعد عاطفی نگرش دینی.....
۴۰	جدول ۵-۳- تعریف عملیاتی بعد بطنی نگرش دینی.....
۴۰	جدول ۶-۳- تعریف عملیاتی بعد مناسکی نگرش دینی.....
۴۱	جدول ۷-۳- تعریف عملیاتی بعد اوقات فراغت.....
۴۱	جدول ۸-۳- تعریف عملیاتی بعد مدییت بدن.....
۴۱	جدول ۹-۳- تعریف عملیاتی بعد مصرف فرهنگی.....
۴۲	جدول ۱۰-۳- تعریف عملیاتی متغی سرمای فرهنگی.....
۴۲	جدول ۱۱-۳- تعریف عملیاتی متغی سرمای اقتصادی.....
۴۴	جدول ۱-۴- توزیع نمونه بر اساس جنسیت.....
۴۵	جدول ۲-۴- توزیع نمونه بر اساس سن و جنسیت.....
۴۵	جدول ۳-۴- توزیع نمونه بر اساس سن.....
۴۶	جدول ۴-۴- توزیع نمونه بر اساس وضعیت تأهل.....
۴۷	جدول ۵-۴- توزیع نمونه بر اساس تحصیلات.....
۴۷	جدول ۶-۴- توزیع متغی تحصیلات پدر.....
۴۸	جدول ۷-۴- توزیع متغی تحصیلات مادر.....
۴۹	جدول ۸-۴- شاخص های آماری متغی هزینه زندگی.....
۴۹	جدول ۹-۴- توزیع متغی هزینه زندگی.....
۵۰	جدول ۱۰-۴- توزیع متغی رتبه اقتصادی افراد.....
۵۱	جدول ۱۱-۴- توزیع متغی شغل پدر.....
۵۲	جدول ۱۲-۴- توزیع فراوانی متغی شغل مادر.....
۵۳	جدول ۱۳-۴- شاخص های توصیفی متغی نگرش دینی و ابعاد آن.....
۵۴	جدول ۱۴-۴- نتایج آزمون مطابقتی متغی نگرش دینی و ابعاد آن.....
۵۴	جدول ۱۵-۴- توصیفی ابعاد سبک زندگی.....
۵۶	جدول ۱۶-۴- آزمون مقایسه مطابقتی فعالیت های اوقات فراغت.....
۵۹	جدول ۱۷-۴- مقیاس اندازه گویی متغی اوقات فراغت.....
۵۹	جدول ۱۸-۴- شاخص های توصیفی اوقات فراغت.....
۶۰	جدول ۱۹-۴- توزیع فراوانی گویی های متغی مدییت بدن.....
۶۰	جدول ۲۰-۴- شاخص های توصیفی بعد مدییت بدن.....
۶۱	جدول ۲۱-۴- نتایج آزمون مطابقتی برای متغی مدییت بدن.....
۶۱	جدول ۲۲-۴- تبدیلی مقیاس متغی مصرف فرهنگی از رتبه ای به کمی.....
۶۲	جدول ۲۳-۴- فراوانی موضوعات تلوزیون بر حسب اولویت انتخاب موضوع.....

- جدول ۴-۲۴- توزیع فراوانی موضوعات رادی ۶۳
- جدول ۴-۲۵- توزیع فراوانی موضوعات فظلم ۶۴
- جدول ۴-۲۶- توزیع فراوانی موضوعات موسیقی ۶۵
- جدول ۴-۲۷- توزیع فراوانی موضوعات اینترنت ۶۶
- جدول ۴-۲۸- توزیع فراوانی موضوعات ماهواره ۶۷
- جدول ۴-۲۹- توزیع فراوانی موضوعات کتاب ۶۸
- جدول ۴-۳۰- توزیع فراوانی موضوعات مجله ۶۹
- جدول ۴-۳۱- توزیع فراوانی موضوعات روزنامه ۷۰
- جدول ۴-۳۲- تبدیلی مقیاس متغی مصرف فرهنگی ۷۱
- جدول ۴-۳۳- توصیف شاخصهای آماری مصرف فرهنگی و اجزای آن ۷۱
- جدول ۴-۳۴- شاخص های آماری متغی سرمای فرهنگی ۷۲
- جدول ۴-۳۵- توزیع فراوانی متغی سرمای فرهنگی ۷۲
- جدول ۴-۳۶- تبدیلی مقیاس اندازه گیری متغی شغل پدر ۷۲
- جدول ۴-۳۷- شاخص های آماری متغی سرمای اقتصادی و مؤلفه های آن ۷۳
- جدول ۴-۳۸- نحوه آزمون همبستگی بین نگرش دینی و اوقات فراغت ۷۴
- جدول ۴-۳۹- آزمون همبستگی نگرش دینی و مدییت بدن ۷۴
- جدول ۴-۴۰- آزمون همبستگی نگرش دینی و مصرف فرهنگی ۷۴
- جدول ۴-۴۱- آزمون همبستگی سرمای اقتصادی و نگرش دینی ۷۵
- جدول ۴-۴۲- آزمون همبستگی سرمای فرهنگی و نگرش دینی ۷۵
- جدول ۴-۴۳- آزمون همبستگی بین سرمای اقتصادی و سبک زندگی ۷۵

فهرست نمودارها

۴۴	نمودار ۱-۴- توزیع نمونه بر اساس جنسیت
۴۶	نمودار ۲-۴- توزیع نمونه بر اساس سن و جنسیت
۴۶	نمودار ۳-۴- توزیع نمونه بر اساس وضعیت تأهل
۴۷	نمودار ۴-۴- توزیع نمونه بر اساس مقطع تحصیلی
۴۸	نمودار ۵-۴- توزیع نمونه بر اساس تحصیلات پدر
۴۹	نمودار ۶-۴- توزیع متغی تحصیلات مادر
۵۰	نمودار ۷-۴- توزیع متغی هزینه های زندگی
۵۱	نمودار ۸-۴- توزیع متغی رتبه اقتصادی
۵۲	نمودار ۹-۴- توزیع فراوانی متغی شغل پدر
۵۲	نمودار ۱۰-۴- توزیع متغی شغل مادر
۵۳	نمودار ۱۱-۴- میانگین متغی نگرش دینی و ابعاد آن
۵۵	نمودار ۱۲-۴- میانگین فعالیت های اوقات فراغت
۵۷	نمودار ۱۳-۴- توزیع فراوانی اجزای اوقات فراغت عامانه
۵۸	نمودار ۱۴-۴- توزیع فراوانی اجزای اوقات فراغت مشارکتی
۵۸	نمودار ۱۵-۴- توزیع فراوانی اوقات فراغت فرهنگی
۶۰	نمودار ۱۶-۴- توزیع فراوانی بر حسب مؤلفی اندازه گیری
۶۲	نمودار ۱۷-۴- توزیع فراوانی موضوعات تلوزیون بر حسب اولویت انتخاب
۶۲	نمودار ۱۸-۴- میانگین انتخاب های موضوعات تلوزیون
۶۳	نمودار ۱۹-۴- توزیع فراوانی موضوعات رادی
۶۳	نمودار ۲۰-۴- میانگین میزان انتخاب موضوعات رادی
۶۴	نمودار ۲۱-۴- توزیع فراوانی موضوعات فظلم
۶۴	نمودار ۲۲-۴- میانگین میزان انتخاب موضوعات فظلم
۶۵	نمودار ۲۳-۴- توزیع فراوانی موضوعات موسیقی
۶۵	نمودار ۲۴-۴- میانگین میزان انتخاب سبک های موسیقی
۶۶	نمودار ۲۵-۴- توزیع فراوانی موضوعات اینترنت
۶۶	نمودار ۲۶-۴- میانگین میزان انتخاب موضوعات اینترنت
۶۷	نمودار ۲۷-۴- توزیع فراوانی موضوعات ماهواره
۶۷	نمودار ۲۸-۴- میانگین میزان انتخاب موضوعات ماهواره
۶۸	نمودار ۲۹-۴- توزیع فراوانی موضوعات کتاب
۶۸	نمودار ۳۰-۴- میانگین میزان انتخاب موضوعات کتاب
۶۹	نمودار ۳۱-۴- توزیع فراوانی موضوعات مجله
۶۹	نمودار ۳۲-۴- میانگین میزان انتخاب موضوعات مجله
۷۰	نمودار ۳۳-۴- توزیع فراوانی موضوعات روزنامه
۷۰	نمودار ۳۴-۴- میانگین میزان انتخاب موضوعات روزنامه

فصل اول: کلیات تحقیق

۱. کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

سبک‌زندگی از جمله مفاهیم علوم اجتماعی و مردم‌شناسی است که اخیراً بسیار مورد توجه عالمان علوم اجتماعی و مدیران فرهنگی قرار گرفته است. با وجود اینکه مفهوم "سبک‌زندگی" به طور ضمنی در اندیشه و آراء ماکس وبر^۱ و تورستین وبلن^۲ وجود دارد، ولی حیات آن به دو دهه ی اخیر برمی گردد و متاثر از آثار پییر بوردیو^۳ و تحول در نظام طبقاتی و شکل‌گیری زندگی شهری با جوانان و نسل جدید است. این مفهوم در رشته مطالعات فرهنگی، اموری را شامل می‌شود که به زندگی انسان اعم از بعد فردی و اجتماعی و معنوی او مربوط می‌شود: اموری نظیر بینش‌ها (ادراکات و معتقدات) و گرایش‌ها (ارزش‌ها، تمایلات و ترجیحات) که اموری ذهنی و دروری هستند و رفتارهای بیرونی (اعم از اعمال هوشیارانه و غیر هوشیارانه، حالات و وضعیت جسمی)، وضع‌ها (موقعیت‌های) اجتماعی و دارایی‌ها. مهمترین ویژگی سبک‌زندگی عبارت است از: حول محور گرایش‌ها (تمایلات و ترجیح‌ها) یا آنچه ذوق و سلیقه خوانده می‌شود، به عبارت دیگر، سبک‌زندگی الگو یا مجموعه‌ای از رفتارها و دارایی‌هایی است که ناشی از سلیقه باشد (کریم زاده ۱۳۸۹).

سبک‌زندگی بخشی از زندگی است که در دامنه وسیعی از فعالیتها توسط افراد در زندگی روزمره‌شان، تحقق می‌یابد. از آنجا که در عرصه‌های مختلف زندگی با مجموعه رفتارهایی روبه‌رو هستیم که از یک ویژگی خاص و متمایز از سایر عرصه‌ها برخوردارند مانند سبک‌زندگی در زمینه‌ی مصرف فرهنگی، بهداشتی یا... بررسی رابطه‌ی بین سبک‌زندگی در هر عرصه با عرصه‌های دیگر می‌تواند موضوع پژوهشهای تجربی بسیاری قرار گیرد.

دین از جمله عواملی است که بر عرصه‌های مختلف زندگی اجتماعی مؤثر بوده است. باورهای دینی مجموعه اقدامات، رفتارها، باورها و نگرش‌هایی است که در ارتباط با اصول دین، فروع دین، و دیگر حیطه‌های مرتبط با مذهب عنوان می‌شود. مذهب به مجموعه‌ای از جهان‌بینی و ایدئولوژی اطلاق می‌شود که تلقین آنها می‌تواند شیوه زندگی فرد را تعیین کند. باورهای دینی به معنای خاص، هم‌یشه باورهای مشترک جماعت معینی هستند که از گروه خویش به آن باورها و عمل کردن به مناسک همراه با آنها به خود می‌بالد. این باورها نه اینکه به عنوان امری فردی توسط همه اعضای جماعت پذیرفته شده باشند، بلکه در حکم امری متعلق به تمامیت گروه تلقی می‌شوند و جزئی از وحدت گروه را تشکیل می‌دهند (دورکیم ۱۳۸۳).

در یک جامعه دینی، افراد سعی می‌کنند که رفتارها و منش خود را بر اساس باورهایی که دارند تنظیم کنند. اعتقاد به باورها و عمل به آنها می‌تواند بر شیوه زندگی فردی و اجتماعی آنان تأثیر گذار باشد.

باورها و ارزش‌ها در میان مردم مشترکند و به قضاوت شخص‌ی افراد بستگی ندارند. اشخاص برای صیانت از ارزش‌ها و باورهایشان مبارزه می‌کنند و برای حفظ آنها می‌کوشند و چون کارکردهای عدیده‌ای دارند، نقش و تأثیر شگرفی در حیات فردی و اجتماعی ملت‌ها بر جای گذاشته و می‌گذارند. بنابراین در یک جامعه دینی، افراد می‌کوشند تا بر اساس باورهایشان رفتار نمایند. اعتقاد به باورها و عمل به آنها می‌تواند بر شیوه زندگی فردی و اجتماعی آنان تأثیر گذار باشد.

در ایران در حوزه رفتارهای دینی و سبک‌زندگی مطالعات اندکی صورت گرفته است. شیوه نگرش مذهبی جامعه در حال تغییر و تحول می‌باشد. بررسی تغییرات ارزشها و رفتارهای دینی از مطالعاتی است که در عرصه جامعه‌شناسی فرهنگ مهم می‌باشد. ارتباط دین با سبک‌زندگی در حوزه‌های مختلف دانش قابل طرح و بررسی است؛ از حوزه کلام، فلسفه و هنر گرفته تا علوم‌ی مانند روان‌شناسی و مدیریت (تنهایی و خرمی ۱۳۸۹).

¹ Max weber

² Thorstein veblen

³ Perre boudieu

در این پژوهش به موضوعات نگرش دینی و سبک زندگی پرداخته شده است. هدف این تحقیق عبارت است از تبیین رابطه میان نگرش دینی و سبک زندگی افراد و همچنین گروه بندی فعالیت ها و موضوعات براساس نوع رابطه ای که با نگرش دینی دارند.

۱-۲- بیان مسئله

سبک زندگی شامل مجموعه رفتارها و الگوهای کنش هر فرد که معطوف به ابعاد هنجاری و معنایی زندگی اجتماعی است اطلاق می شود و نشان دهنده کم و کیف نظام باورها و کنش های فرد است. بنابراین سبک زندگی بر ماهیت و محتوای خاص تعاملات و کنش های اشخاص در هر جامعه دلالت دارد و مبین اغراض، نیت، معاری و تفاسیر فرد در جریان عمل روزمره و زندگی روزانه است (حاجیان ۱۳۸۶).

سبک زندگی روش الگومند مصرف، درک و ارزشگذاری محصولات فرهنگی مادی است که استقرار معیارهای یارهای هویتی را در چارچوب زمان و مکان ممکن می سازد. سبک زندگی اساساً به معاری نمادین محصولات توجه دارد؛ یعنی آنچه در ورای هویت آشکار این محصولات نهفته است. سبک زندگی اصطلاحی است که در فرهنگ سنتی چندان کاربردی ندارد، چون ملازم با نوعی انتخاب از میان تعداد کثیری از امکانات موجود است. این رویکرد راهی است که به درک مدرن بودن سبکهای زندگی و تقابل آنها با شکل بند یهای پیشین می انجامد و این معاری نمادین اموری توافقی هستند که بیوسته در حال از نو ابداع شدن هستند (گیدنز ۱۳۸۲).

سبک زندگی را می توان به مجموعه ای از رفتارها تعبیر کرد که فرد آنها را به کار می گیرد تا نه فقط نیازهای جاری او را برآورد کنند بلکه روایت خاصی را که وی برای هویت شخصی خود برگزیده است در برابر دیگران مجسم سازد (رحمت آبادی و آقابخشی ۱۳۸۵).

سبک زندگی یکی از کلیدی ترین مفاهیم در علوم اجتماعی نوین است که در بررسی های اجتماعی فرهنگی معاصر به تدریج همان جایگاهی را یافته است که در دهه های قبل مفاهیمی مانند «طبقه» و «منزلت اجتماعی» دارا بودند. اهمیت آن به دلیل نقشی است که این اصطلاح با پدیده جهانی شدن دارد. جهانی شدن در حوزه مسایل اجتماعی - فرهنگی اغلب با این ایده همراه بوده است که شیوه زندگی انسان ها در تمام جوامع در نتیجه صدور کالاها، ایده های غربی و مدرن به سوی یکسان شدن یا همسان سازی فرهنگی پیش می رود. با این حال هر چند در هیچ فرهنگی انتخاب در امور روزمره به طور کلی حذف نمی شود اما عرصه وجود زندگی در تجدد امروزی، تنوع غامضی از انتخاب های ممکن را پیش روی فرد قرار می دهد (تنهایی و خرمی ۱۳۸۹).

دین از مهمترین مفاهیم تاریخ بشری است که در تمام جوامع و در همه مراحل تاریخی زندگی بشری نقش مهم و مؤثری ایفا نموده است. تجربه ی تاریخی زندگی بشر، به خصوص در دوران مدرن حیات انسان به خوبی نشان داده است که دین جز جدانشدنی از وجود نسل بشر بوده است. از این رو، در تمامی نقاط جهان و در تمامی طول تاریخ بشر همواره سخن از دین بوده است.

همان طور که می دانیم دین به عنوان یک عنصر اساسی در هویت جامعه ایران یکی از مهمترین عوامل تاثیر گذار بر فرهنگ این جامعه می باشد. بنابراین انتظار می رود فرهنگ موجود در جامعه و معیار انتخاب نوع سبک زندگی افراد بر مبنای گزاره ها و تعالیم دین باشد. در چنین جامعه ای ذوق و سلیقه افراد در انتخاب شیوه زندگی با ترجیحات بومی و دینی جامعه خویش همسو خواهد بود. با انقلاب اسلامی ایران از آن رو که با وجه دینی انجام پذیرفت، دین در اجتماع و سیاست ایرانی جلوه های نو پیدا کرد بطوری که ایران در جایگاه پیشروترین جامعه در گفتمان غالب دین قرار گرفت. مدل های رفتاری مربوط به قرآن و سنت و هم چنین سبک های زندگی مردم مسلمان در زمان پیامبر اسلام و یاران آنان تابلوها و الگوهای زندگی آرمای یک جامعه اسلامی است.

اما شواهد بسیاری نشان می دهد که در جامعه امروز نگاه افراد بخصوص نگاه نسل جوان به دین و میزان الگو پذیری آنها از متون دینی با نسل گذشته تغییرات اساسی کرده است.

امروزه جوانان ایرانی از یک طرف تحت تأثیر فرهنگ دینی جامعه خود هستند، فرهنگی که مورد احترام خانواده ها و اجتماعات محلی است و از طرفی دیگر متأثر از نهادهای آموزشی، رسانه های جمعی (داخلی و خارجی) و عناصر ساختی دنیای مدرن هستند (سراج زاده ۱۳۸۳). سبک زندگی اسلامی در زمان ما همان الگوها و سنت های امروزی مربوط به امرار معاش، جشن و شادی و غم و اندوه و عزا و ازدواج و تفریح و نحوه ارتباط با دیگران و امثال اینهاست. ولی در زندگی روزمره و عینی به طور ملموس ما شاهد رفتارهای خاصی هستیم که بسیاری از آنها با سبک زندگی اسلامی ناسازگار است و برخاسته از رسم و رسومات رایج در میان ما آداب و عادات غلط خانوادگی و قومی یا محلی یا وارداتی است و الهام گرفته از سبک زندگی اسلامی نیست.

چگونگی انتخاب انسان در مقوله سبک زندگی به شرایط زمان و مکان بستگی دارد و بر همین اساس است که همیشه شاهد بوده ایم وقتی ارزشها تغییر یافته و دگرگون می شود، سبک زندگی مردم نیز تغییر می کند. در زندگی عملی و واقعی جدای از حرفها و ادعاها، بسیاری از اعمال ما بسبب زندگی اسلامی و روش و منش بزرگان دین مطابقت نمی کند. و به نظر می رسد رسانه ها و شخصیت های فرهنگی و مراکز فرهنگی و ابزارهای تبلیغاتی و آموزشی ما به جای الهام گرفتن از سوره ها و الگوهای اسلامی در همه جا به تدریج سبک های مختلف زندگی غربی را ترویج می کنند که این امر به نوبه خود زمینه ی بیگانگی و شکاف هرچه بیشتر جامعه از فرهنگ بومی و دینی خود را فراهم می کند. بنابراین، امروزه بررسی سبک زندگی افراد جامعه از اهمیت قابل توجهی در بین نخبگان فرهنگی برخوردار است.

تقابل و بعضاً تعامل بین دو سبک زندگی؛ (۱) سبک زندگی مدرن غربی و (۲) سبک زندگی بومی و سنتی، موضوع مورد بحث جامعه ی ماست که می توان تأثیر متغیرهای زیادی روی آن را مورد مذاقه قرار داد.

در این تحقیق بررسی تأثیر متغیر نگرش دینی بر سبک زندگی مد نظر می باشد. این پژوهش به دنبال پاسخ به این سوال است که سبک زندگی دانشجویان دارای چه ویژگی ها و مختصاتی است؟ این سبک زندگی چقدر متناسب با فرهنگ بومی و دینی ماست؟ و به عبارت دیگر آیا بین نگرش دینی این دانشجویان با سبک زندگی شان رابطه معناداری وجود دارد یا خیر؟

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

چرا سبک زندگی؟ سبک زندگی پایه و اساس فهم شرایط فرهنگی موجود و تحولات پیش رو در این حوزه تلقی می شود و نشان می دهد که در بطن ارزش های موجود در خرده نظام فرهنگی چه می گذرد. از این منظر سبک زندگی جنبه های عینی، مشهود و ملموس فرهنگ و نظام ارزشی در یک جامعه است و گویای بخش قابل رویت هویت جمعی و هویت فرهنگی در یک جامعه می باشد. در واقع با به کارگیری مفهوم سبک زندگی و تعمق در آن می توان از هنجارهای پنهان در اذهان، باورها و رفتارهای مردم یک جامعه، سر در آورد و از جهت گیری ها و الگوهای موجود یا در حال شکل گیری تفسیر واقع بینانه ای ارائه کرد. در اینجا است که تحلیلگر می تواند به شیوه ای نسبتاً بی واسطه از کیفیت خرده فرهنگها، روشها، سلیقه ها و رفتارهای شهروندان اطلاعات ذی قیمتی به دست آورد.

سبک زندگی ابزار تجربی و دقیقی برای درک، فهم و استنباط واقعیت های فرهنگی در لایه های مختلف اجتماعی و در موضوعات متعدد می باشد و تراکم و تجمیع چنین بررسی هایی، در نهایت، دستمایه اتخاذ رویکرد کلان و بنیادین در تحلیل شرایط فرهنگی خواهد بود. علاوه بر این، مطالعه و توجه به این مفهوم، در درک تحولات فرهنگی پنهان و نگران کننده (یا تهدیدات فرهنگی) نیز بسیار مساعدت می نماید. در چهارچوب بررسی های استراتژیک، شناسایی انواع سبک زندگی بومی در مقابل سبک های جدید و نوظهور و تلاش برای مدیریت کم هزینه تغییرات آن در برقراری حفظ ثبات و نظم اجتماعی بر پایه حفظ همبستگی، انسجام و هویت جمعی مشترک بسیار حائز اهمیت می باشد (حاجیان ۱۳۸۶).

چرا نگرش دینی؟ دین به عنوان یک نهاد اجتماعی با خصیصه فردی و اجتماعی، از ارزشها و قواعد اجتماعی پشتیبانی می کند و جهت دهنده و مظهر قدرت جامعه و انسان و بسترساز ارتباطات انسانی و موجب ثبات، استمرار و همبستگی جامعه است. از سوی دیگر دین ارزشها را می آفریند و هنجارها را شکل می دهد به ارزشهای ثابت اخلاقی قداست می بخشد، زندگی انسان از آن معرّی می گیرد و راهنمای مؤثری برای هدایت و سعادت انسان در دنیا و آخرت است. دین کارکردهای مختلفی را برای جامعه و فرد به انجام می رساند. دین برای جامعه معنایی از اجتماع و اجماع را به وجود می آورد و آن را تحکیم

می‌بخشد. رفتارهای ضد اجتماعی را منع نموده و راههایی را برای انسجام دوباره متخلفین پیشنهاد می‌کند (تنهایی ۱۳۹۰). نهاد دین در ایران یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی به شمار می‌آید؛ چرا که علاوه بر استحکام و تثبیت در ذهنیت و گرایش‌های عمومی جامعه دارای کارکردهای عمیق مستقیم و غیرمستقیم در سایر حوزه‌های حیات اجتماعی ایرانیان از جمله فرهنگ، سیاست، روابط اجتماعی، خانواده، اوقات فراغت و ... است (مهدوی کنی ۱۳۸۷).

در محافل علمی، جامعه ایران جامعه‌ای مذهبی شناخته می‌شود و تقریباً تمام پژوهش‌های اجتماعی صورت گرفته برای سنجش دینداری ایرانیان مؤید این ادعاست (توسلی و مرشدی ۱۳۸۵). در جامعه امروز نگاه نسل جوان به دین با نگاه نسل گذشته تغییرات اساسی کرده است. در این جامعه نسل جوان در جستجوی کسب جایگاه و هویت جدیدی است که خود به خود با ذهنیت و رویکردهای نسل‌های پیشین و بزرگسالان به چالش برمی‌خیزد. کنشگران اصلی حرکت‌های اجتماعی دهه‌های اخیر جامعه ایران را جوانانی تشکیل می‌دهند که علاوه بر پیش‌سنتی به پا خواسته‌اند. هر گونه تحول در یک جامعه در حال گذار از سنت به مدرن‌یته، منجر به شکل‌گیری حرکت‌هایی در میان نسل جوان می‌گردد به طوری که می‌توان از فرهنگ خاص جوانان سخن به میان آورد. دینداری جوانان موضوعی است که بسیاری از اندیشمندان به آن پرداخته و میزان پابندی و عدم پابندی جوانان به ویژه دانشجویان به باورهای دینی را ملاک بسیار مهمی در رویکرد دین محوری جامعه می‌پندارند.

چرا رابطه بین نگرش دینی و سبک‌زندگی؟ در این پژوهش منظور از دین نهادهای رسمی و غیر رسمی دین و سازمان روحانیت نیست، منظور، متون دینی جدای از تفاسیر فرهنگی آنها - حقیقت دین آنچنان که نازل شده است - نیز نمی‌باشند؛ بلکه دین به عنوان بخشی از فرهنگ هدف‌گیری شده است که باورهای دینی نیز سهم عمده‌ای را از آن به خود اختصاص داده است. از طرفی دیگر در مکتب لایه‌های مختلف فرهنگی جوامع، سبک‌زندگی از مهم‌ترین آنها به شمار می‌رود. بنابراین، این دو به عنوان اجزاء یک فرهنگ قطعاً می‌توانند با همدیگر ارتباط داشته و بر یکدیگر تأثیر گذار باشند.

۴-۱- اهداف تحقیق

۴-۱-۱- هدف اصلی

هدف اصلی تحقیق حاضر عبارت است از: شناخت و بررسی رابطه‌ی بین نگرش دینی و سبک‌زندگی.

۴-۱-۲- اهداف فرعی

در کنار هدف اصلی تحقیق، اهداف فرعی مطرح می‌گردند که عبارتند از:

۱. شناخت و بررسی رابطه‌ی بین سرمایه‌ی فرهنگی با سبک‌زندگی و نگرش دینی؛
۲. شناخت و بررسی رابطه‌ی بین سرمایه اقتصادی با سبک‌زندگی و نگرش دینی؛
۳. شناخت و بررسی رابطه‌ی بین نگرش دینی و ابعاد سبک‌زندگی (بعد اوقات فراغت، بعد مدیریت بدن و بعد مصرف فرهنگی).

۵-۱- سوالاتی تحقیق

۵-۱-۱- سوال اصلی

براساس هدف اصلی تحقیق، سؤال پژوهش عبارت است از اینک:

آیا سبک‌زندگی افراد یک جامعه می‌تواند رابطه‌ای با نگرش دینی آنان داشته باشد؟
و یا رابطه‌ی دین با سبک‌زندگی و مؤلفه‌های آن چگونه است؟

۱-۵-۲- سوالهای فرعی

براساس اهداف فرعی تحقیق، سئوالات پژوهشی زیر مطرح می گردد:

۱. آیا سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی افراد با نگرش دینی آنها رابطه‌ی معنادار دارد؟
۲. آیا سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی افراد با سبک زندگی رابطه‌ی معنادار دارد؟
۳. میزان و نوع رابطه نگرش دینی و ابعاد سه گانه سبک زندگی (اوقات فراغت، مدیریت بدن و مصرف فرهنگی) چگونه است؟

۱-۶- کلیات روش تحقیق

پژوهش حاضر بر محور جامعه شناسی استوار است. این پژوهش سعی دارد ارتباط نگرش دینی با سبک زندگی را در بین دانشجویان دانشگاه گیلان بررسی نماید.

تحقیق حاضر، از نظر هدف کاربردی است. از جنبه موضوع و روش تحقیق توصیفی - همبستگی است. از نظر زمان گردآوری داده ها پیمایشی و ماهیت داده های مورد بررسی، کمی می باشد و چون برای گردآوری داده ها هم از روش کتابخانه ای و هم از طریق رجوع به افراد جامعه، عمل می شود، از منظر روش جمع آوری داده ها، میدانی و اسنادی است. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه می باشد. پرسشنامه ها با استفاده از طیف پنج گزینه ای لیکرت داده ها را بطور کمی گردآوری کرده است.

جامعه آماری تحقیق، دانشجویان دانشگاه گیلان است. حجم نمونه براساس فرمول کوکران در حدود ۳۷۴ نفر تخمین زده شده و نمونه گیری به روش خوشه ای چند مرحله ای انجام گرفته است. تعداد ۴۰۰ پرسشنامه در میان افراد توزیع شده و جمع آوری گردیده است. به دلیل کامل بودن همه ی پرسشنامه ها، داده های بدست آمده از تمامی آنها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزارها SPSS19 استفاده شده است. در تجزیه و تحلیل داده ها روش های آمار توصیفی و آمار استنباطی به کار رفته است.

۱-۷- قلمرو تحقیق

- الف) قلمرو زمانی: تحقیق حاضر از نظر زمانی در شش ماه اول سال ۱۳۹۲ انجام گرفته است.
- ب) قلمرو مکانی: تحقیق حاضر از نظر مکانی در دانشگاه گیلان انجام شده است.
- ج) قلمرو موضوعی: موضوع تحقیق بررسی رابطه نگرش دینی و سبک زندگی است. مفاهیم نگرش دینی و سبک زندگی از موضوعات مهم رشته جامعه شناسی می باشند.

۱-۸- محدودیت های تحقیق

از عمده محدودیت های انجام این تحقیق می توان به محدودیت زمان آن اشاره کرد چرا که تاکید مرکز آموزشی جهت آرایه ی پایان نامه تا شهریور ۱۳۹۲ توسط دانشجویان کارشناسی ارشد، موجبات این ضیق وقت را در فرآیند این کار تحقیقی، رقم زد.

در مراحل انجام تحقیق هنگام جمع آوری داده ها دسترسی به تعداد قابل توجهی از دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری نسبت به مقطع کارشناسی، امکان پذیر نشد. دلیل عمده ی این امر را علاوه بر کم بودن تعداد این دانشجویان نسبت به دانشجویان مقطع کارشناسی می توان اتمام زود هنگام نیمه دوم سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۲ نسبت به سالهای قبل و مواجه شدن با تعطیلات تابستانی دانشگاه اشاره کرد.

۹-۱- سازماندهی تحقیق

تحقیق حاضر مشتمل بر ۵ فصل است. در فصل اول، همانطور که مشاهده گردید، به کلیات تحقیق پرداخته شده است. فصل دوم در بردارنده مبانی نظری و پیشینه تحقیق است. مبانی نظری در ارتباط با مفاهیم و تعاریف نظری «نگرش دینی»، «سبک زندگی» و ابعاد آنها مرور و بررسی شده است. همچنین مباحثی درباره ارتباط میان نگرش دینی و سبک زندگی ارائه شده است. در ادامه به برخی از تحقیقات مرتبط با این پژوهش اشاره شده و نتایج آنها به اختصار بیان گردیده است. فصل دوم با تدوین مدل نظری اولیه تحقیق بر اساس مبانی نظری به پایان رسیده است.

فصل سوم شامل روش شناسی تحقیق است. در این فصل روش تحقیق بیان گردیده و فرایند اجرایی تحقیق معرفی شده است. جامعه آماری تحقیق تعریف و تعیین و روش نمونه گیری انتخاب و نیز حجم نمونه برآورد شده است. ابزار گردآوری داده ها که در این تحقیق پرسشنامه می باشد و نحوه ساخت آن معرفی شده و روایی و پایایی آن مشخص گردیده است. در انتهای فصل روش های تجزیه و تحلیل داده ها بیان شده است.

در فصل چهارم به گزارش تجزیه و تحلیل داده ها پرداخته شده است. ابتدا متغیرهای جمعیت شناختی مربوط به جامعه تحقیق با استفاده از آمار توصیفی و در قالب جدول ها و نمودارها بیان شده است. پس از آن متغیرهای اصلی تحقیق، یعنی نگرش دینی و سبک زندگی و ابعاد آنها و نیز متغیرهای سرمایه فرهنگی و سرمایه اقتصادی با استفاده از آمار توصیفی مورد بررسی قرار گرفته و نتایج نشان داده شده است. در ادامه به بررسی روابط همبستگی میان ابعاد و عناصر متغیرها و آزمون فرضیه های تحقیق پرداخته شده است.

فصل پنجم خلاصه ای از نتایج تحقیق را ارائه می دهد. نتیجه گیری نهایی محقق در این فصل بیان می شود و پیشنهادات کاربردی و نیز پیشنهاداتی برای تحقیقات آینده ارائه می گردد.